

Справа «Ренольд проти Франції» (“Renolde v. France”)

У рішенні, ухваленому 16 жовтня 2008 року у справі *«Ренольд проти Франції»*, Суд постановив, що:

- було порушено ст. 2 Конвенції, оскільки компетентні органи виявилися неспроможними захисти життя Джоселіто Ренольда;
- було порушено ст. 3 Конвенції (заборона нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження), яке виявилось у непрапомірному поміщенні психічно хворого Джоселіто Ренольда до карцера.

Обставини справи

Заявниця Елен Ренольд є громадянкою Франції, народилася 1962 року і мешкає у м. Чату (Франція). Вона є сестрою Джоселіто Ренольда, котрий народився 17 серпня 1964 року і помер 20 липня 2000 року внаслідок самоповішання у камері, де він утримувався в порядку попереднього ув'язнення.

У квітні 2000 року Дж. Ренольда було затримано та взято під варту у зв'язку зі звинуваченням у нападі на його подругу та їхню 13-літню дочку, а також у крадіжці.

2 липня 2000 року Дж. Ренольд спробував вчинити самогубство, перерізавши собі вени бритвою. Лікарі-психіатри, що були викликані на допомогу, діагностували прояв гострого психозу і призначили лікування антипсихотичними нейролептичними засобами. Тоді Дж. Ренольд зауважив, що психічні проблеми почали проявлятися у нього давно, і повідомив, що проходив лікування у психіатричній лікарні та вживав нейролептики. Від 3 липня й надалі Дж. Ренольда регулярно оглядали лікарі з місцевої медичної частини, а його самого було поміщено в одиночну камеру та встановлено спеціальний нагляд за ним, що виявлявся

у частіших перевірках охорони. Двічі на тиждень Дж. Ренольду вручали медикаменти, розраховані на декілька днів. Однак не перевіряли, чи справді він їх приймав.

5 липня дисциплінарна комісія в'язниці постановила про поміщення Дж. Ренольда у карцер на 45 діб. Це сталося після інциденту, в якому Дж. Ренольд вчинив напад на охоронця. Комісія, зокрема, відзначила, що під час розслідування в'язень поводив себе вкрай дратівливо.

У листі, котрий Дж. Ренольд відіслав своїй сестрі 6 липня, він писав про те, що був «на межі», порівнюючи свою камеру з домовиною і називаючи себе змордованим. 12 липня адвокат Дж. Ренольда заявив клопотання про проходження його клієнтом з психіатричної експертизи для встановлення можливості його перебування у карцері.

20 липня вартовий виявив Дж. Ренольда у камері у непритомному стані. В'язень був повішаний на простирадлі, прив'язаному до ґратів. Лікарі швидкої допомоги не змогли його реанімувати. Висновок медекспертизи засвідчив, що останні два дні перед смертю Дж. Ренольд не приймав ліків.

За цим фактом було порушено кримінальну справу. Родичів Дж. Ренольда, заявницю, зокрема, визнали потерпілими.

У процесі розслідування суддя залучив до справи експертів-психіатрів, які склали висновок про те, що Дж. Ренольд потерпав від гострого психозу. Вони відзначили, що самогубство було наслідком не депресивного стану, а крайнім вираженням симптомів гострого психічного розладу, особливо зважаючи на те, що Дж. Ренольд упродовж останніх днів не приймав ліків.

У січні 2005 року суд підтримав висновок судді-слідчого і постановив рішення про закриття справи. Він відзначив, що медпрацівники в'язниці не були винними у недбалості стосовно нагляду за регулярністю вживання ліків та що слідство не виявило доказів можливої

недбалості з боку інших працівників в'язниці. Суд також зауважив, що ані факт застосування до працівників в'язниці дисциплінарного стягнення, ані факт відсутності перевірки вживання в'язнем ліків не становили вочевидь навмисного порушення обов'язку опіки з їх боку.

Зміст рішення Суду

Спираючись на ст. 2 та ст. 3 Конвенції, заявниця стверджувала, що компетентні органи Франції не вжили необхідних заходів для захисту життя її брата і що поміщення його у карцер на 45 днів було надмірним покаранням з огляду на його психічну слабкість.

Суд передусім відзначив, що, починаючи від 2 липня 2000 року, відповідні органи знали, що Дж. Ренольд страждає на психічний розлад, який може привести його до актів самокалічення. Хоча стан в'язня, а відтак і ймовірність нової спроби самогубства змінювалися, Суд дійшов висновку про те, що ризик, втім, був реальним. А отже, існувала необхідність у ретельному спостереженні за Дж. Ренольдом у разі раптового погіршення його стану.

Стосовно питання про те, чи адміністрація в'язниці вжила усіх необхідних заходів для применшення ризику самогубства, Суд позитивно відзначив, що Дж. Ренольда було поміщено в одиночну камеру під посилений нагляд та забезпечено його медичне обстеження. Однак Суд з прикрістю зауважив, що працівники не ставили питання про можливість поміщення Дж. Ренольда до психіатричного закладу, незважаючи на його спробу самогубства та на виявлення у нього психічних проблем.

Суд далі вказав на обов'язок держави вживати превентивних заходів для захисту людини, життя якої знаходиться в небезпеці. З огляду на це Суд відзначив, що компетентні органи, знаючи про серйозні психічні проблеми в'язня та про ризик його самогубства, мали би вжити спеціальних заходів для забезпечення можливості його перебування у тривалому ув'язненні.

На думку Суду, адміністрація в'язниці мала б щонайменше гарантувати для Дж. Ренольда таке лікування, яке б відповідало серйозності його стану, особливо зважаючи на те, що питання про поміщення в'язня у психіатричний заклад взагалі не ставилося. Далі Суд вказав на думку експертів про те, що неналежне вживання ліків могло призвести до вчинення самогубства у стані потьмареної свідомості. Суд зауважив про своє розуміння труднощів, з якими зіштовхуються працівники режимних установ. Втім він висловив серйозні сумніви стосовно припустимості залишити на розсуд особи, котра потерпає від серйозних психічних розладів, контроль над прийманням нею ліків.

Хоча і не було достеменно відомо, що саме змусило Дж. Ренольда вчинити самогубство, Суд проте зважив, що недостатній нагляд за вживанням ним ліків зробило свій внесок у його смерть.

І насамкінець Суд звернув увагу на те, що лише за три дні після спроби самогубства до Дж. Ренольда було застосоване найсуворіше дисциплінарне покарання: 45 діб перебування у карцері. На думку Суду, при розгляді відповідного питання не було приділено належної уваги психічному стану в'язня, незважаючи на те, що під час розслідування він давав плутані пояснення і його стан називали збентеженим.

Суд зауважив, що сам факт поміщення в'язня до карцера, що означає позбавлення його будь-яких видів діяльності та можливості побачень, вочевидь, здатен загострити ризик вчинення самогубства.

Суд вкотре підкреслив, що вразливість психічно хворих людей спонукає до посиленого їх захисту. Це положення набуває особливого значення у такому випадку, як цей. Йдеться передусім про факт поміщення Дж. Ренольда спочатку в одиночну камеру, потім до карцера на тривалий час за умови, що перед тим він вже вчиняв спробу самогубства.

Тому Суд дійшов висновку про те, що компетентні органи не зуміли виконати своє зобов'язання щодо захисту життя Дж Ренольда. Отже, було порушено ст. 2 Конвенції

Розглядаючи питання про порушення ст. 3 Конвенції, Суд зважав на ті труднощі, з якими змушені зіштовхуватися працівники режимних установ, зокрема з ризиком нападів на охоронців. Втім Суд був вражений тим фактом, що Дж. Рейнольду призначили найбільш суворе дисциплінарне покарання. І при цьому не було взято до уваги ані його психічний стан, ані те, що він вперше вчинив таке порушення.

Суд відзначив, що застосована санкція передбачала заборону будь-яких контактів з іншими в'язнями та можливість побачень. До того ж, як виявилось з листа Дж. Ренольда до його сестри від 6 липня 2000 року, в'язень у той час потерпав від особливої тривоги та психічних страждань. Це покарання було надто суворим і могло серйозно підірвати його фізичну та моральну стійкість.

Суд вкотре нагадав, що до в'язнів, котрі страждають на серйозні психічні розлади і схильні до самогубства, мають вживатися спеціальні заходи, які були б пристосовані до їх стану для забезпечення людського ставлення до них.

Тому Суд дійшов висновку про те, що покарання, застосоване до Дж. Ренольда, не відповідало стандарту поводження з психіч

нохворими особами, а отже, було нелюдським та таким, що принижувало людську гідність. Відтак Суд постановив про порушення ст. 3 Конвенції.